

Kva gjer eg ved mistanke om vald mot vaksne i nære relasjonar?

- for deg som jobbar med vaksne, er offentlig tilsett, venn, frivillig osv

Sjå

Generelt

- Sår og blåmerke
- Brann- og kuttskadar
- Sjølvskading
- Svimmelheit
- Konsentrasjonsproblem
- Søvn- og eteproblem
- Uro og utagerande åtferd
- Unnvikande
- Nedstemt, isolasjon
- Irritabilitet
- Avtaler vert ofte endra
- Personen motset seg hjelp som krev innsyn i familien
- Partner er ofte med på avtalane
- Hyppige legebesøk med diffuse symptom
- Reaksjonar ved berøring
- Bruk av rusmidlar

Eldre

- Depresjon, forvirring, angst og søvnmangel
- Problem med å ete og vektta
- Vanskjønning av seg sjølv
- Sprikande forklaringar på hendingar
- Fall og beinbrot
- Auka etterspurnad etter medisinar
- Sosial isolasjon
- Merke på kroppen og på kle
- Endring i økonomi
- Uvanleg pengebruk
- Endring av testamente
- Manglar eigedelar og verdisaker
- Hjelpeløse og resignasjon
- Unngår kontakt med omsorgsgivar

Vald kan ha mange ansikt – den kan vere fysisk, psykisk, seksuell, eller handle om omsorgssvikt. Den kan og handle om frykt for ny vald eller for at ting blir øydelagt.

Følg intuisjonen din!

Vald og overgrep kan skje i alle familiar, uavhengig av sosial bakgrunn. **Prøv å sjå bak fasaden!**

Overgrep skjer i eit forhold der det i utgangspunktet er ei forventning om tillit.

Handlingane kan vere fysiske vald, seksuelle og psykiske overgrep, økonomiske, strukturelle eller materielle overgrep samt omsorgssvikt.

Valdsutøveren kan vere ektefelle/sambuar, vaksne barn, svigerbarn, barnebarn, andre slektningar, nære personar, naboar, vennar, institusjonar eller helsepersonell.

Spør

Prøv å få til ein dialog slik at valden vert erkjent.

Start gjerne med:

- Eg har lagt merke til at...

Beskriv så det du ser:

- det verkar som du ofte er mykje vekke frå jobb
- du verkar sliten
- du har blåmerke på armen

Fortsett med:

- Dette gjeld kanskje ikkje deg. Mi erfaring er at mange som ikkje har det så greitt heime kan få slike plager. Kva tenkjer du om det?
- Korleis har du det heime?

Eldre

Prøv å spørje om kva som har skjedd, samtidig som den eldre personen opplever seg ivaretatt av deg. Prøv å bruke den eldre sine egne ord, og ver nysgjerrig og utforskande i spørsmåla.

Start gjerne med:

- Eg har lagt merke til at...

Beskriv så det du ser:

- Har du opplevd krenkingar og truslar som mange eldre opplever?
- Er du redd for eller plaga av nokon du kjenner godt?
- Har nokon avgrensa deg i kontakt med andre?
- Bestemmer du over egne pengar?
- Kva skjer når du og den som hjelper deg er ueinige?
- Har nokon pressa deg til å gjere noko du ikkje vil?

Tips til samtala

- Prøv å unngå å bruke ordet vald
- Still opne spørsmål (ikkje leiande)
- Nytt aktiv lytting, som hmm..., fortel meir om det..., beskriv, kva gjorde du, kvar var du, korleis opplevde du det osv.
- Gjenta nøkkelord i det som blir sagt
- Unngå vurderingar av det som har skjedd som oi, så forferdeleg osv.

Avklar

Korleis artar valden seg?

- Slag, truslar, seksuell tvang
- Lugga, brent, audmjuka eller latterleggjort
- Manglande råderett over egne pengar
- Nektast kontakt med familie og vener
- Øydelegg ting vedkomande er glad i
- Kjæledyr som vert mishandla
- Tvangsekteskap, kjønnslemlesting

Eldre

Veldig ofte vil oppførselen til ein eldre person, sjølv om dei har forvirring, fortelje deg at noko er galt. Sjølv med demens kan folk ofte formidle kjensler, dersom du tar deg tid til å lytte, observere og vere oppmerksam.

Korleis artar valden seg hos eldre?

- Kutt, snøringar, punksjonssår, opne sår, blå merker, misfarging, svarte auge, brannskadar og brot på hovudskallen
- Hjelpeløse – nøling med å snakke opent
- Forvirring eller desorientering. Uforklarleg frykt
- Underernært eller dehydrert
- Ubehandla medisinsk tilstand eller over-, underdosering av medisin
- Uventa veneral sjukdom eller kjønnsinfeksjonar
- Isolert frå vener og familie av omsorgsperson(ar)

Kor alvorleg er valden?

- Når skjedde dette siste gang?
- Beskriv kva som skjedde
- Er du redd noko skal skje framover?
- Er det fare for liv og helse for deg sjølv eller barna dine?
- Har du tidlegare vore i kontakt med politiet eller krisesenter?

Risikofaktorar

Samlivsbrot, tidlegare valdsepisodar, tilgang til våpen, arbeidsløse, økonomiske vanskar, sjukdom og rusavhengigheit kan bety auka risiko for grov vald og partnardrap.

Be den valdutsette om å skrive ned kva som har skjedd, samt når og kvar det skjer.

Kva gjer eg ved mistanke om vald mot vaksne i nære relasjonar?

- for deg som jobbar med vaksne, er offentleg tilsett, venn, frivilleg osv

Handle

Akutte situasjonar

Ved alvorlege truslar eller fysiske skadar etter vald og overgrep:

Alle som arbeidar med born og vaksne, har ansvar for å vera merksame på forhold som kan vere til skade for andre.

- Ved fysiske skadar
- Ved symptom på psykisk vald
- Ved alvorlege truslar
- Ved mistanke om seksuell tvang
- Ved mistanke om nært føreståande eller gjennomført kjønselemlasting eller tvangsekteskap

Når du får informasjon om alvorlege truslar eller fysiske skadar etter vald og overgrep, har du avvergeplikt. For nokre valdsutsette kan det å fortelje om vald og overgrep vere direkte farleg – valdsutøvarane sine reaksjonar kan vere så kraftige at den valdsutsette må ha akutt hjelp og beskyttelse. Forklar den valdsutsette om ditt ansvar, og kva som skal skje vidare. Oppleving av å ha oversikt er viktig i denne fasen.

►► Ring politiet 02800 for å forhindre akutte overgrep og farlege situasjonar. Fortel kva du har sett, høyrte og kvifor du er redd for nye valdssituasjonar og overgrep.

►► Den valdsutsette kan sjølv melde forholda, eller politiet kan ta ut offentleg påtale.

►► Ved mistanke om valdtekt – ta kontakt med overgrepsmottaket på Førde sentralsjukehus, for undersøking og sporsikring. Unngå kroppsvask før undersøkinga.

►► Ta kontakt med barnevernstenesta for bekymringsmelding same dag, dersom det er born i familien.

►► Tilby den valdsutsette kontaktetablering med Krisesenteret i Sogn og Fjordane.

Eldre

Overgrep og vald mot eldre skjer helst i den private sfæren, og utøvarane er som regel ein person som står vedkomande nær, og ofte er den eldre avhengig av overgriparen. Vald mot eldre skjer gjerne i eigen heim, på besøk hos slektningar, på sjukehus og institusjonar. Overgrep blir ofte forbunde med skuld og skam og kan vere vanskeleg å snakke om. Dersom du mistenkjer seksuelle overgrep, må du IKKJE vaske den eldre personen eller vaske kle.

Ring politiet med ein gong då dei er ekspertar og vil ha ferdigheitene, kompetansen og utstyret til å gå riktig og sensitivt fram.

Kva gjer du?

Når den valdsutsette har fortalt om livssituasjonen sin, er målet å motivere dei til å ta kontakte og ta i mot hjelp frå hjelpeapparatet.

►► Anonyme drøftingar

Er du usikker på kva du skal gjere, kan du drøfte saka anonymt med politiet eller krisesenter. Ring og avtale ein samtale med fagpersonar. Dersom du ikkje vil snakke med politiet, bør du snakke med fastlegen din, ein heimesjukepleiar eller nokon andre som du stoler på.

►► Informasjon om hjelpetilbodet til den valdsutsette

- Hjelp den valdsutsette med å finne informasjon om hjelpeapparatet!
- Har arbeidsplassen din skriftlege brosjyrar om temaet – sjå på dette saman. Søk opp kontaktinformasjon mm på nettet.
- Dersom den valdsutsette har behov for det, hjelp til med å laga avtalar med andre og bli med.

►► Born i familien – har dei vore vitne til eller utsett for vald?

Husk: Å vere vitne til vald har like alvorleg effekt på barn som å sjølv bli utsett for vald.

- Ta kontakt med barnevernstenesta snarast
- I ikkje-akutte saker kan ein nytte seg av meldingsskjema som ligg på kommunen sine heimesider eller ta direkte kontakt med barnevernstenesta

Rettleiingssamtale på familiekontoret eller krisesenteret

Inviter valdsutsette til avtale med familiekontor eller krisesenteret. Krisesentera har særleg erfaring med å vurdere tryggleiken og hjelpe valdsutsette, gje råd og rettleiing om korleis ein skal komme seg ut av skadelege relasjonar. Valdsutsette treng ikkje bu på krisesenteret for å få oppfølging der.

Avvergeplikt!

Alle har personleg plikt til å anmelde eller på annan måte avverge og hindre straffbare forhold. Avvergeplikta (§196) inntre ved straffbare forhold og er eit personleg ansvar, utan omsyn til teieplikt.

Viktige telefonnummer; akutt

Politi	02800
	Er situasjonen akutt ring 112, eller send Nød-sms til 112
Krisesenteret i Sogn og Fjordane	57 74 36 00
Overgrepsmottaket Sogn og Fjordane	57 72 37 48
Legevakt i Gloppen	116 117
Barnevernvakta (etter kl 16)	45 97 62 06
Samtaletelefon (alarmtelefon) for barn og unge	116 111

Rettleiing på dagtid

Barnevern	57 88 38 00 (dagtid, sentralbord)
Gloppen legekantor	57 88 44 40
Familiekontoret for Nordfjord	57 86 49 90
Krisesenteret i Sogn og Fjordane	57 74 36 00
Kompetanseteam mot tvangsekteskap og kjønselemlasting	47 80 90 50
Vern for eldre—nasjonal kontakttelefon	80 03 01 96

Nasjonale nettressursar

[Bufdir.no](https://www.bufdir.no) – Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er eit fagorgan på områda barnevern, barn, ungdom og oppvekst, adopsjon, familievern, likestilling og ikkje-diskriminering og vald og overgrep i nære relasjonar. Her finn du rettleiing om kva vald er, samtalerettleiing og kva du skal gjere ved mistanke om vald.

[Dinutvei.no](https://www.dinutvei.no) – Nasjonal vegvisar til hjelpetilbod, informasjon og kunnskap om vald i nære relasjonar, valdtekt og andre seksuelle overgrep. Her finn du og eit spørsmål – svarteneste der du som stiller spørsmål er anonym.

[Hvorlite.no](https://www.hvorlite.no) – Politiet si informasjonsside om vald i nære relasjonar